

Etikkråd i helse og velferd

Fredrikstad kommunes etiske prinsipper

1. Vi møter alle med respekt.
2. Vi forvalter samfunnets fellesmidler på best mulig måte.
3. Vi vurderer egen inhabilitet og ber rett instans å vurdere habilitet.
4. Vi tar ikke imot gaver, arv eller andre ytelser.
5. Vi er en åpen og etterrettelig kommune.
6. Vi har ytringsfrihet og rett til å si ifra.
7. Vi tar selvstendig ansvar.
8. Vi er miljøbevisste.
9. Vi er bevisste på når vi har taushetsplikt, og etterlever den.
10. Vi har et bevisst forhold til bruk av sosiale medier.

Fredrikstad kommunes verdier: MERK

Modig: Vi tør tenke nytt, ser etter gode løsninger og stiller konstruktive spørsmål.

Engasjert: Vi ivrer for å gjøre Fredrikstad til et godt sted å leve.

Romslig: Vi møter og inkluderer mennesker med åpenhet, respekt og tillit.

Kompetent: Vi benytter og utvikler vår kompetanse slik at vi kan møte dagens og morgendagens utfordringer.

MERK Fredrikstad, så andre **MERK**er det!

Innhold

1.0 Bakgrunn	4
1.1 Kommunens forpliktelser i forskningsprosjektet «Etikk på tvers».....	4
1.2 Etikkrådets mandat og arbeidsområde	4
1.3 Etikkrådets sammensetning	5
1.4 Etikkrådets arbeid.....	5
1.5 Målgruppe	5
2.0. Etikkrådets arbeid i 2018.....	6
2.1 Etablering av etikkrådet	6
2.2 Medlemmer	6
2.3 Kompetanseheving.....	8
2.4 Deltakelse i forskningsprosjektet	8
2.5 Informasjon og kommunikasjonsarbeid.....	8
3.0. Prioriterte områder i 2019	9
3.1 Informasjon og kommunikasjonsarbeid.....	9
3.2. Kompetanseheving.....	9
3.3 Fordeling av roller og ansvar	9
3.4 Delta i forskningsprosjektet «Etikk på tvers».....	9
Vedlegg.....	10

1.0 Bakgrunn

Fredrikstad kommune oppretter nytt etikkråd for helse og velferd. Etikkrådet for helse og velferd skal drøfte saker som helsepersonell, pasienter, brukere, beboere eller pårørende opplever som vanskelige eller ubehagelige fordi det går på verdiene løs. Rådet vil primært jobbe med etiske utfordringer som oppstår «ved sengen», eller i møtet mellom helsepersonell og pasient/bruker.

Mange vanskelige situasjoner løses i hverdagen, men i enkelte situasjoner oppstår det tvil om hva som er den beste løsningen. Etikkrådet kan da bistå med en bredere drøfting av utfordrende verdispørsmål, gjennom en tverrfaglig systematisk drøfting.

1.1 Kommunens forpliktelser i forskningsprosjektet «Etikk på tvers»

Fredrikstad kommune deltar i forskningsprosjektet «Etikk på tvers» i regi av Senter for medisinsk etikk, som innebærer følgeforskning av etikkrådet. Målet med prosjektet er å implementere, beskrive og evaluere en ny struktur for etikkarbeid i kommunal helse- og omsorgstjeneste. Det er undertegnet en samarbeidsavtale mellom Fredrikstad kommune og Universitetet i Oslo, Senter for medisinsk etikk (SME).

Legge til rette for at minst to ressurspersoner kan:

- delta på tre masterkurs i løpet av 2018, til sammen 15 studiepoeng
- delta i tre fokusgruppeintervju sammen med andre ressurspersoner i løpet av prosjektperioden
- delta på dialogkonferanser/nettverksmøter, inntil fire ganger per år

Etablere en kommunal KEK/etikkråd med en bred representasjon fra fagfeltene komiteen skal bistå samt bruker- eller lekrepresentasjon

Sørge for at komiteen kan møtes jevnlig, minst én gang i måneden, og sikre nødvendige rammevilkår for dens funksjon

Kjenne til SMEs manual for etablering av KEK/etikkråd i kommunal virksomhet

Legge til rette for at komiteen kan være en samarbeidspartner for forskning og utvikling og delta i forskningsaktivitetene/gjennomføring av de ulike forskningsmetodene

Legger til rette for etikkskolering for medlemmer av KEK/Etikkråd

Legger til rette for kursvirksomhet for øvrige ansatte

1.2 Etikkrådets mandat og arbeidsområde

Etikkrådet for helse og velferd skal:

- Fremme samtale og refleksjon om etiske problemer og dilemmaer.
- På forespørsel gi råd om hvordan konkrete etiske problemer kan løses, og være et forum der tjenestemottakere, pårørende og helsepersonell kan få drøftet slike problemer i forkant eller etterkant.
- Bidra til bevisstgjøring om etiske problemer som har med ressursbruk og prioritering å gjøre.
- Bidra til at tjenestemottakeres og pårørendes møte med tjenesten blir best mulig.

Arbeidet skal veiledes av Senter for medisinsk etikk ved Universitetet i Oslo (SME), som også vil drive følgeforskning på arbeidet.

1.3 Etikkrådets sammensetning

Etikkrådet for helse og velferd består av 11 medlemmer med ulike yrkesbakgrunn og erfaringer.

Medlemmene av etikkrådet for helse og velferd er oppnevnt av rådmannen ved kommunaldirektør for helse og velferd. Medlemmene oppnevnes for 2 år ad gangen, med mulighet for forlengelse. Medlemmene oppnevnes personlig. Dersom de skifter arbeidssted internt i seksjon helse og velferd får ikke dette betydning for deltakelsen i etikkrådet.

Ingen av medlemmene representerer sine yrkesgruppers eller andre *interesser*, men gjennom sine ulike ståsteder sørger de for at rådet får en *perspektivrikdom*. Etikkrådet har livssynsnytralitet som mål, og samtlige medlemmer er underlagt taushetsplikt.

1.4 Etikkrådets arbeid

Etikkrådet vil ha månedlige møter på dagtid, av 2-4 timers varighet. Vervet som rådsmedlem er frivillig, og det gis ikke møtegodtgjørelse verken til interne eller eksterne representanter. Utgifter til kurs og kompetanseheving blir dekket.

For at etikkrådet skal rekke å drøfte vanskelige saker i løpet av kort møtetid, kreves grundig forberedelse, god metodikk og god møteledelse, samt noe etterarbeid. Det vil bli avsatt tid til disse oppgavene for leder og sekretær.

Hovedformålet med etikkrådet er å tilby refleksjon gjennom planlagte møter. Rådet vil også vurdere å tilby ad hoc refleksjon i saker som haster. Da kan eksempelvis 2-4 medlemmer gjennomføre en refleksjon sammen med ansatte og eventuelt pasient/pårørende på tjenestestedet.

Det første halvåret anbefaler SME at rådet konsentrerer seg om casetrening, informasjon ut til ledere og ansatte, og planlegging av et seminar høsten 2018.

SME anbefaler at hele rådet deltar på et årlig nasjonalt erfaringsseminar for kommunehelsetjenesten.

1.5 Målgruppe

Alle ansatte i Seksjon for helse og velferd.

Etikkrådet kan kontaktes for å:

- få en bred drøfting av en sak
- få klarhet i de etiske utfordringene
- få et «blikk utenfra»
- være bedre rustet i liknende saker i framtiden
- få råd om en beslutning
- lære av en vanskelig sak
- få klarlagt hvilke verdier som står på spill
- finne ut om det er en sak for etikkrådet

Alle kan fremme saker for etikkrådet. Saker kan komme fra rådets medlemmer, pasienter, brukere, pårørende og ansatte i seksjon Helse og velferd. Etikkrådet kan kontaktes muntlig eller skriftlig via telefon eller e-post.

Etikkrådet kan også bistå med veiledning og/eller undervisning i etikk og systematisk etisk refleksjon.

2.0. Etikkrådets arbeid i 2018

Hovedfokus for arbeidet i 2018 har vært å etablere etikkrådet, gjennom oppnevning av medlemmer, møtестruktur, kompetanseheving og informasjon og kommunikasjon.

I tillegg har det vært viktig med erfaringsutveksling med de andre kommunene som er i etableringsfasen og innhente erfaringer fra andre etikkråd som har eksistert over litt tid.

2.1 Etablering av etikkrådet

Etablering av etikkråd i Fredrikstad er vedtatt både administrativt og politisk og er et satsningsområde i handlingsplan for seksjon Helse og velferd i Fredrikstad kommune. Etablering av etikkråd kan ses i sammenheng med satsning på å bli pasient- og brukersikker kommune.

2.2 Medlemmer

Etikkrådet er bredt sammensatt. De fleste rådsmedlemmene er medarbeidere i seksjon for Helse og velferd i Fredrikstad kommune. I tillegg kommer et medlem fra Høgskolen i Østfold (HiØ), en prest og en innbyggerrepresentant; en uavhengig innbygger i kommunen som er interessert i etiske dilemmaer og verdispørsmål. Medlemmene er oppnevnt av kommunaldirektør.

Rådet ledes ved oppstart av kommuneoverlege Guro Steine Letting, og sekretær er spesialkonsulent i kvalitetsavdelingen i Stab helse og velferd Elisabeth Østensvik. De øvrige medlemmene er medarbeiderne i seksjon Helse og velferd som arbeider i ulike etater/virksomheter i seksjonen, som sykepleier, vernepleier, helsefagarbeider, fagkoordinator, avdelingsleder eller virksomhetsleder.

For å rekruttere en innbyggerrepresentant ble det annonsert i media, Tre personer ble intervjuet før oppnevningen av innbyggerrepresentanten.

Pr. 31.12.2018 består etikkrådet av

Funksjon	Navn	Yrke	Stilling	Arbeidsted
Leder	Guro Steine Letting	Lege	kommuneoverlege	Kvalitetsavdelingen, Stab Helse og velferd
Sekretær	Elisabeth Østensvik	Sykepleier	spesialkonsulent	Kvalitetsavdelingen, stab Helse og Velferd
Medlem	Lene Kaaber	Sykepleier	avd. leder	Etat omsorgssentre
Medlem	Mary Ann Dahlberg	Sykepleier	sykepleier	Etat Hjemmesykepleie
Medlem	Monica Hatlelid	Vernepleier	avdelingsleder	Etat tjenester til funksjonshemmede
Medlem	Anne Line Dahle	Sykepleier	tjenestetildelingssjef	Virksomhet Tildelingskontoret
Medlem	Geir Korum Lund	Sykepleier	fagkoordinator	Etat friskliv og mestring
Medlem	Bujar Arifi	Helsefagarbeider	helsefagarbeider	Etat tjenester til funksjonshemmede, ressursenheten
Medlem	Guri Rummelhoff	Sykepleier	førstelektor	Høgskolen i Østfold, avdeling helse- og velferd
Medlem	Steinar Ekvik	Prest	pensjonist	
Medlem	Sissel Been-Larsen		Innbygger representant	Eldrerådet

Etikkrådet kan bistå til en bredere drøfting av utfordrende verdispørsmål, gjennom en tverrfaglig systematisk drøfting.

Etikkrådet har hatt 7 møter med 2 timers varighet i 2018. I tillegg har etikkrådets leder og sekretær gjennomført flere formøter med involverte parter for å forberede saker til etikkrådet. Etikkrådet har drøftet 5 saker i 2018.

Etikkrådet bruker SME-modellen i drøftingen for å sikre en bredde og grundig behandling av saken. Modellen er utviklet av Senter for medisinsk etikk (SME) ved universitetet i Oslo og er en anerkjent modell for drøfting av etiske spørsmål.

Aktuelle spørsmål i SME modellen:

- Hva er det etiske spørsmålet?
- Hva er fakta i saken?
- Hvem er de berørte parter, og hva er deres syn og interesser?
- Hvilke etiske prinsipper og verdier er aktuelle, og hvordan?
- Hvilke lover og retningslinjer er aktuelle, og hvordan?
- Hvilke aktuelle handlingsalternativer finnes?

Tema for drøftingssakene i 2018

- Behandling med antibiotika i livets slutfase
- Låste dører på sykehjem (tvang og tilbakeholdelse i institusjon)
- Personlig hygiene når beboer motsetter seg hjelp fra helsepersonell
- Brukers selvbestemmelse og rollen som verge
- Beboeres selvbestemmelse ang bruk av rusmidler på sykehjem

De fleste sakene har vi drøftet anonymt, en sak har vært en eksempelcase fra SME. En sak var knyttet til et tema, og ikke en enkeltsak. En av sakene ble drøftet med pårørende og ansvarlige ledere som sakseiere.

2.3 Kompetanseheving

Alle medlemmene i etikkrådet har fått innføring i SME modellen.

Medlemmene deltok på 2 dagers erfaringskonferanse for etikkråd/kliniske etikk komiteer arrangert av SME i mars 2018.

Leder og sekretær har deltatt på kurs i regi av universitetet i Oslo

- SME4110 Innføring i medisinsk og helsefaglig etikk
- SME4210 Etikk i helsetjenesten (bare leder)
- SME4310 Veiledning av etikkrefleksjon i helsetjenesten

2.4 Deltakelse i forskningsprosjektet

Leder og sekretær har deltatt på to fokusgruppeintervjuer i regi av SME.

Etikkrådet bidrar til rekruttering av informanter til forskningsprosjektet (både sakseiere og pårørende).

Etikkrådet har sendt inn alle drøftingsreferater og selvevaluering til SME. Vi har fått grundige tilbakemeldinger som er brukt til læring og videre utvikling.

2.5 Informasjon og kommunikasjonsarbeid

Målet er at ansatte er kjent med etikkrådet og kjenner til hvordan de kan melde inn saker.

I 2018 har Etikkrådet informert og presentert på ulike møteplasser

- Informasjon på ledersamling for alle lederne
- Informasjon i kommunaldirektørens ledergruppe (KLG)
- Helse – og velferdsutvalget - politisk sak i HVU
- På avdelingsledersamling i etat omsorgssentre

Etikkrådet har laget en brosjyre og tekst til hjemmeside.

Leder og sekretær har hatt møte med personvernombud og arkivar i kommunen for å sikre gode rutiner for arkivering og håndtering av sensitive opplysninger.

Alle medlemmer har underskrevet taushetserklæring.

3.0. Prioriterte områder i 2019

3.1 Informasjon og kommunikasjonsarbeid

- Tilby informasjon om etikkrådet og SME-modellen på ledermøter i etater og virksomheter. Lage en plan for informasjon ut til etatene.
- Prøve ut SME modellen i minst en HMS gruppe
- Utarbeide informasjonsmateriell
 - Lage PP med info til ledergruppe inkl. erfaring fra første år
 - Brosjyrer og nettside
 - Presentasjonsskriv til ansatte/pasienter/pårørende - hvordan drøfting i etikkrådet foregår
- Utarbeide rutiner og prosedyrer (håndbok for etikkrådet) i kvalitetssystemet
- Kontakte Klinisk etisk komite ved Sykehuset Østfold for erfaringsutveksling

3.2. Kompetanseheving

- Tilby kompetanseheving om SME modellen på ledermøter, benytte allerede eksisterende møteplasser
- Fagtema på hvert møte i etikkrådet - f.eks. om lovverk knyttet til tvang og samtykkekompetanse
- Deltakelse på Erfaringskonferanse for etikkråd og kliniske etikk-komiteer 3.april 2019
- Ha kjennskap til prioriteringer i helse- og omsorgstjenesten ([Blankholm utvalget](#))
- Sende ut jevnlig informasjon og tips til utfyllende lesning til rådsmedlemmene (for eksempel: ACE, aktuelle artikler, pårørendeveilederen – etiske dilemmaer, etiske dilemmaer fra SME)
- Nyhetsbrev fra SME

3.3 Fordeling av roller og ansvar

- Ansvarliggjøring av medlemmene i rådet for å få inn saker fra egen arbeidsplass
- Roller og ansvar til medlemmene i rådet. Fordele ansvar med møtereferatskriving, notere i SME modellen, lede drøftingen

3.4 Delta i forskningsprosjektet «Etikk på tvers»

- Rekruttere informanter til forskningsintervjuer av sakseiere
- Delta på 2 nettverkssamlinger/fokusgruppeintervjuer i regi av SME
- Bidra til revidering av [manual for etikkrådet i kommunehelsetjenesten](#)
- Sørge for at SME deltar som observatør på en drøfting.
- Årsrapport for 2019

Vedlegg

- Manual for kliniske etikk-komiteer og etiske råd i kommunehelsetjenesten. Hva er en etikk-komitè? Hvordan arbeider en etikk-komitè? Hvordan etablere en etikk-komitè?
<https://www.ks.no/fagomrader/helse-og-velferd/etisk-kompetanseheving/verktoy-metoder-og-fagmateriell/manual-for-kliniske-etikk-komiteer-og-etiske-rad-i-kommunehelsetjenesten/>

SME*-modellen

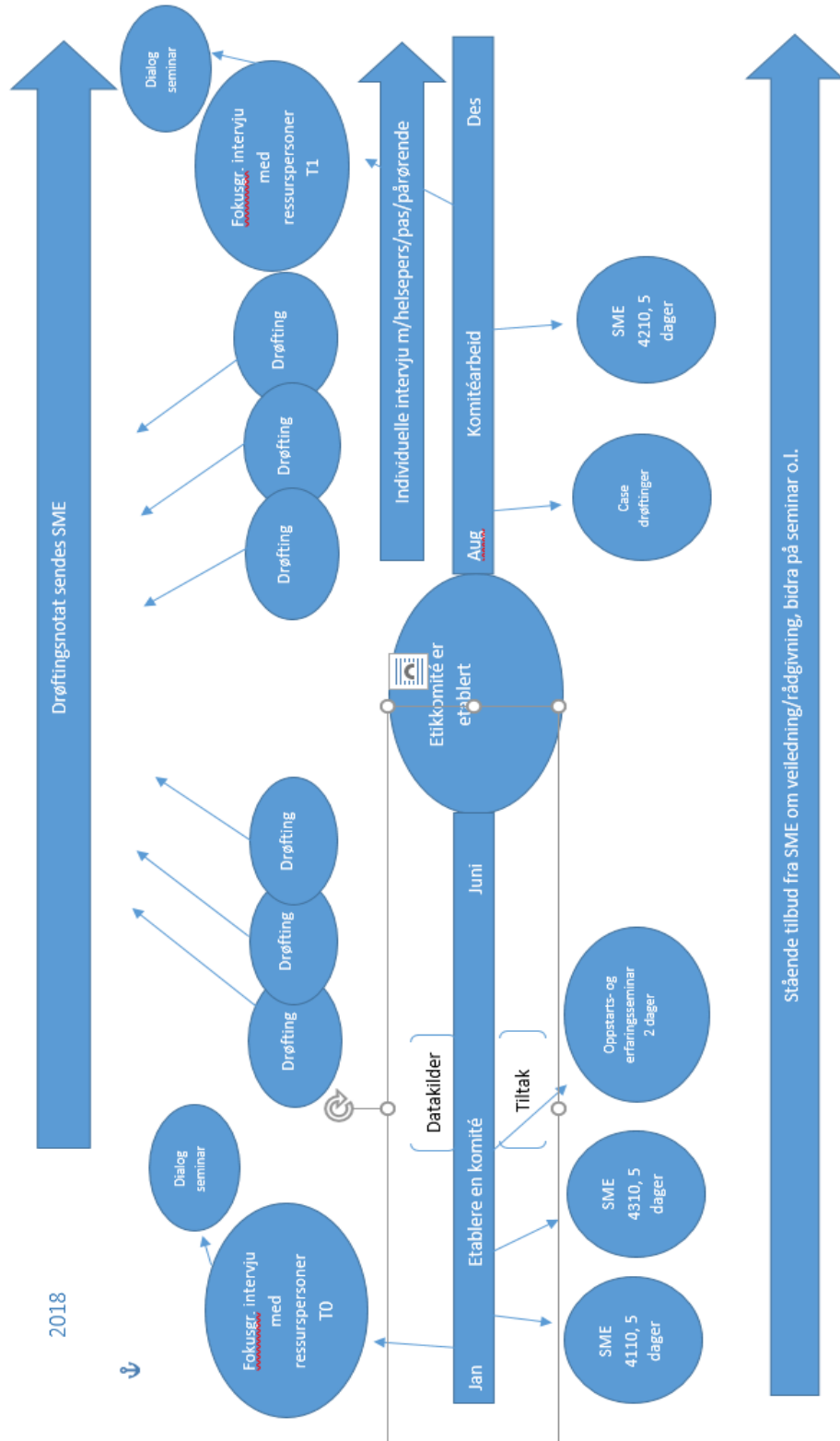
Hva er de(t) etiske problem(et)?

Hva er fakta i saken?	Hvem er berørte parter og hva er deres syn og interesser?	Hvilke verdier aktualiseres?	Hvilke loverretningslinjer aktualiseres?	Hvilke handlingsalternativer finnes?

SME – Senter for medisinsk etikk, UIO

Etikk på tvers – etablering av etikkomiteer i kommunal tjeneste

Figuren viser oversikt over forskningsprosjektet «Etikk på tvers» 2018